

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 fl. ¹/₂, an
3 d. ¹/₂, an 1 d. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs. ¹/₂,
an 9 frcs. ¹/₂, an
1 frcs. 50 cm.

Fieca apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Foe bisericescă-politică.

Insertiuni

Un sir garmond:
odată 7 cr., a doua oră
6 cr., a treia oră 5 cr.,
și de fiecare publica-
țiune timbru de 30 cr.

Tot ce privește focea
să se adreseze la «Re-
dactiunea și Admini-
strațiunea Unirii»
în
Blas.

Anul VI.

Blas 7 Novembre 1896.

Numărul 45.

Congrua și „Unirea”.

„În privința congruei la preoțimea noastră se pot observa două păreri cu totul opuse una alteia; o parte o respinge cu totul, nu vre a sci nimic de ea și doresce, ca clerul să nu o primescă de loc, și de acesta se țin preoții mai cu stare, cari nu sînt avisați a trăi numai din venitele preoțesci, ci își au averea lor proprie; o altă parte, și aceștia sînt preoții mai miseri și cei mai mulți, cari nu au alte venituri, ci numai porțiunea canonică și venitele atât de modeste de stolă, — aceștia doresc congrua fără a mai cugeta la condițiunile, ce le vor pune guvernul și iubiții nostri coreligionari romano-catolici.”

Așa scrie între altele „Nenea” în numărul din 1 Novembre al „Tribunei”.

Nu scim, cine ar pute, să fie acest „Nenea”, și nici nu sîntem dornici a sci, cine e. Non quis, sed quid. Dar dacă examinăm acest quid, pe cum ni-l infățișează înaintea ochilor „Nenea” în „Tribuna”, și dacă ne-am pute câștiga convicția, că drept are „Nenea”, atunci ne-ar veni, să desperăm de sôrtea bisericii noastre și a nemului nostru. De cum va „Nenea” ar avé dreptate, atunci preoțimea noastră vrînd nevrînd ne-o am închipui ca o ceta de slugi, cari pentru bani sînt gata a servi orî cui, fie chiar și necuratului.

De parte să fie de noi chiar și gândul de a voi, să facem presiune orî asupra superiorităților noastre bisericesci

orî asupra acelor frați ai nostri, cărora prevedința dumnezească le-a asigurat sarcina cea atât de grea a păstoririi sufletelor. Fiesce cui îi stă în voe a-și forma referitoriul la congrua părerea aceea, carea îi convine. Noi în lucrul acesta nu putem să împedecăm pe nimeni.

Dar atîta putem spune, că dintre cei contemplați de „Nenea” nici „preoții mai cu stare, cari nu sînt avisați a trăi numai din venitele preoțesci”, și nici aceia, „cari nu au alte venituri, ci numai porțiunea canonică și venitele atât de modeste de stolă”, nici unii nici alții nu și-au însușit din „Unirea” părerea lor referitoare la congrua.

Orî cine a urmărit cu atențiune cele ce a scris „Unirea” din când în când despre congrua, a putut, să se convingă despre aceea, că „Unirea” referitoriul la cestiunea congruei își are părerea sa deosebită atîta de cea a preoților „mai cu stare”, cât și de cea a celor „mai miseri”.

Întăiu și mai întăiu a putut observa orî și cine, că „Unirea” a constatat de repetite ori, cum că preoțimea noastră e așa de slab dotată, cât pe străinul, care nu scie și nu pôte pricepe, că inima preotului nostru încă din seminariu cât de tare se alipește de popor, și cât de mult doresce ea binele poporului, îl cuprinde mirarea, cum de ore cine pôte avé abnegațiunea aceea cu adevărat eroică, în cătsă studieze șese spre zece ani, pentru ca apoi să servescă pe lângă o atare dotațiune.

Chiar din cauza acesta am mai constatat asemenea de repetite ori, că e lipsă neapărată, ca preoțimea noastră să scape pe ore care cale onestă din starea aceea materială ticăloasă, în care geme sub povara îndoită a oficiului și a sërăciei. Nu singur numai mila a fost motivul, care ne-a făcut, să constatăm lipsa acesta. Din contră motivul cel dintăiu și cel mai de frunte ne-a fost, că preotul nostru, orî cât de eroică i-ar fi întru început hotărîrea de a suporta orî și ce pentru împlinirea conștiințioasă a oficiului său, în sfârșit totuși trebuie să îmbrăncescă sub greutatea acelei poveri îndoită, de cum va nu preferesce a cerca mijlôce spre a scăpa de o sarcină, de sarcina sërăciei, în paguba celei alalte sarcini, adecă în a oficiului preoțesc. Nu înțelegem aci căi de câștig neiertate, nu, ci înțelegem numai aceea, că preotul dotat prea pe sërăcie e silit, să-și consume tot timpul și tôte forțele trupesci și sufletesci pentru a-și asigura pe căi oneste o subsistință de Dómne ajută, și așa pentru împlinirea oficiului preoțesc nu-i mai rămân nici timp și nici forțe.

Din aceea-și cauză am publicat cu bucurie orî ce scrisore, în care unul orî altul din preoții bisericii noastre a spus, ceea ce i-s'a părut, că punându-se în praxă ar pute să contribuescă la aceea, ca preoțimea noastră să se scotă din starea ei materială cea ticăloasă de până acum.

Pe lângă tôte acestea tot de una

Feuilleton.

Procesul Episcopului I. I. Clain.

Studiu de George Bogdan-Duică.
(Continuare.)

V.

Asupra celor petrecute în sinod sîntem azi foarte bine informați. Avînd chiar mai multe informațiuni, trebuie să alegem pe care o vom urma mai aprôpe. Nilles a publicat o relațiune scurtă, scosă din arhivul episcopiei catolice transilvane ¹⁾; Barițiu a comunicat cuprinsul unor relații congruente, aflate la Bod și Mikó (anonimul lui Mikó). ²⁾ Actele autentice ale sinodului nu le-a vîdut încă nimeni. ³⁾ Lipsa lor înse devine astăzi mai puțin regretabilă prin descoperirea unui act original, care cuprinde tôte chestiunile, ce

s'au pus în acel sinod și 4 dintre rezoluțiunile luate de sinod. Acest act este o relațiune scrisă de Petru Dályai, secretariul lui I. I. Olain, care a fost de față la sinod și care l-a însoțit pe Clain și în drumul lui la Viena. Ea este așa dar până azi singurul document de origine românescă asupra acestor întîmplări. Este tot o dată și cel mai complet: împrejurare, care ne-ar sili, să-l urmăm și în cazul, când nu am fi în stare, să arătăm, — pe cum putem arêta, — că notițele lui se potrivesc perfect cu actele anterioare relative la chestiunile vechi, ce se trataseră în sinodele premergătoare, fără a fi sfârșite. Pe de-asupra, printr'o clausulă de mărturie, pusă la urma scrierii cam repeți și cu multe, de alt fel obicinuite, scurtări ale lui Petru Dályai, întăresc cu numele lor dñi: Gerontie Cotorea și Alexandru Rednic, că Dályai este autorul relațiunii. Cotorea și Rednic au pus și sigilele lor personale în stînga iscăliturilor lor. Relațiunea acesta s'a făcut în 1747 și a avut scopul evident de a controla orî confirma informațiile anterioare, pe baza cărora fusese tras în cercetare episcopul.

Acest an 1747 este foarte important în dezvoltarea procesului lui Clain. În acest an i-se propusese lui Clain, în numele Papei,

nu sciă a cătea oră ¹⁾, să renunțe la scaunul său, pentru ca să se evite cursul justiției, ²⁾ — scria în Iulie episcopul însu-și. Dar Clain nu voia, ci din contră pregătia în Ardeal o manifestație în favoarea sa, ér în Roma scruta canónele, care să-l susțină. Intimii săi în Ardeal erau Silvestru Caliani, pe care Clain îl trimisese la Roma, ³⁾ și care în curînd era, să fie la 1751 unul dintre candidații la episcopie alături cu Petru Aron; Ioan Sacadati, protopopul; ⁴⁾ protopopii Nicolae Balomir și George Timandi, archimandritul Leontie Moschonas, vicarul N. Pop de la Beia etc. Dimpotrivă prin scrisorile cătră Sacadati Clain acusa pe Aron, că este un calomniator al său și al clerului, avocat al Iesuiților și om, cu care amicii săi nu trebuie să comunice nimic. ⁵⁾

¹⁾ Nilles II. p. 596 spune, că până în Oct. 1747 i-se propusese de 4 ori.

²⁾ Nilles II. p. 591 „... et ut justitiae cursus evitetur, nomine summi Pontificis mihi facta est propositio: an velim resignare episcopatum.”

³⁾ Cipariu, Acte p. 96.

⁴⁾ Maior, Istoria bis. rom. p. 98.

⁵⁾ Maior, T. a. p. 150. Petru Maior deja observă, la p. 151, că prin scrisoarea citată aici „mult se respiră istoria bisericii Românilor din Ardeal cea din vécul acela.”

¹⁾ Nilles II. p. 562—563.

²⁾ Barițiu scrie I. p. 426: „În lipsă de actele autentice sinodali împărțăm după isvorul citat aceste lucrări ale lui (sinodului).”

³⁾ Ele au existat. I. I. Clain a spus în Viena la 16 Nov. 1744, că propozițiile lui, făcute în limba română, le depusese în arhivul episcopesc. Veđi adausul nr. 6.

am accentuat, că în cestiunea acésta după părerea noastră cea mai intimă singurul principiu sănătos și conducătoriu la scop e: Ajută-ți însu-ți, și-ți va ajuta Dumnezeu! Am accentuat, că să nu așteptăm de la străini dotarea cuviincioasă a preoțimii noastre, ci dacă înaintașii nostri nu au fost destul de marinimoși, cât cu ori ce jertfă să creeze dotarea aceea, cel puțin noi să ne apucăm cu maritimie de lucrul acesta. Am accentuat, că după părerea noastră numai maritimie acésta să nu lipsescă, și atunci nici rezultatul nu va lipsi.

Cu toate acestea nu am fost străini nici de aceea, ca clerul nostru să primescă dotarea congruă, ce i-s'ar îmbia. Numai cât concesia acésta noi tot de una am făcut-o cu o anumită rezervă. Și rezerva acésta a fost, ca preoțimea noastră să primescă dotarea aceea congruă numai atunci, dacă ea va fi compatibilă cu libertatea bisericii și a clerului. Era pentru ca ea să fie compatibilă cu libertatea acésta, se recere întâiu și mai întâiu, ca dotarea congruă să nu se conferescă din cas în cas persónelor, ci să se conferescă o dată pentru tot de una oficiilor. Se mai recere apoi, ca atât conferirea cât și folosirea congruei să atirne de la Ordinariat în sensul conónelor bisericesci.

Chiar din cauza acestei rezerve noi am nutrit tot de una părerea, că preoțimea noastră să nu primescă dotarea congruă, ce i-s'ar îmbia din partea guvernului țării. Cunoscem cu toții bunăvoința cea nespuse de mare a guvernului țării față cu tot, ce e catolic, și din esperință scim și aceea, că bunăvoința acésta e încă și mai mare față cu tot, ce e românesc. Și chiar pentru ea noi scim acestea, chiar de aceea sîntem deplin convinși, că guvernul nici

când nu va oferi preoțimii noastre dotarea congruă așa, cât el în schimb să nu pretindă, ca biserica și clerul ei să renunțe la libertatea sa. Nu scim, cum își inchipuesc alții lucrul acesta, dar noi ni-l inchipuim așa, că preoții nostri în schimb pentru un os de ros ar ajunge la starea aceea ticăloasă, cât ar asculta mai mult de protopretorul, de cât de Ordinariatul său.

Alt mintrea ar sta lucrul, dacă preoțimii noastre i-ar îmbia dotarea congruă biserica catolică de rit latin, fără ca în lucrul acesta să se amestece guvernul țării. Și cu toate acestea nici chiar în cazul acesta nu ne-ar fi iertat, să ne uităm de rezerva de mai la deal. Lucrul stă adecă ast fel, cât aci se potrivesc cuvintele: Timeo Danaos et dona ferentes. Dacă am pute nutri convicția, că clerul bisericii catolice de rit latin din Ungaria e mai pe sus de toate catolic, că el mai pe sus de toate va mărirea lui Dumnezeu și prosperarea bisericii lui Christos și e gata, să trecă preste ori ce altă considerare, când e vorbă de mărirea lui Dumnezeu și de prosperarea bisericii lui Christos, atunci nu ne-am teme. Înse chiar asta e convicția, carea clerul bisericii catolice de rit latin din patria noastră în deceniile din urmă nu ne-a impus-o.

În acestea am resumat tot, ce am scris până acum din când în când despre dotarea clerului nostru.

Espuși spre rușinea lumii. — Partidul poporal are de gând, să espună în aintea Europei întregi abuzurile electorale cele infame din Ungaria. Propusul acesta a provocat furia liberalilor. „Pester Lloyd“, care ar împedea cu ori ce preț o mergere mână în mână a partidelor opoziționale, protestează cu deosebire împotriva acestei „încercări de a supune luptele interne judecării străinătății“.

El nu va să înțelgă, că abuzurile acelea infame vor fi supuse nu judecării, ci numai disprețului străinătății. Er acésta se întâmplă pe dreptul cu atât mai virtos, de ore ce partidul liberal cu colectarea de bani meniți pentru mituirea nici de cum nu s'a mărginit între hotarile Ungariei, și ast fel dăruitorilor nemagiari de bani prin espunerea aceea numai li-se oferă o dare publică de samă despre modul, în care s'au folosit banii lor. De alt mintrea nu numai partidul poporal și-a propus, să înfereze infamia liberală. Și contele Ludovic Csáky a spedit o circulară, în care provacă pe ómenii de încredere opoziționali ai alegerilor sevârșite de unăzi, ca ei descrierea abuzurilor și ilegalităților electorale să o provađa cu subscrierea lor și să i-o trimită lui, de ore ce el are de gând, să le cuprindă toate în forma unei cărți și să le subșternă judecării opiniei publice a țării. Acest zapis de păcate al guvernului va avé scopul de a servi ca material prețios, când opoziția va propune un proiect de lege pentru reformarea temeinică a legii electorale, și de a atrage atențiunea cercurilor celor mai înalte la mijlocele acelea infame, cu ajutoriul cărora și-a dobîndit guvernul majoritatea sa.

De alt mintrea opiniunea publică a străinătății a și început deja a rosti osînda asupra alegerilor aranjate de Bánffy. „Frankfurter Ztg“, o fôe liberală și de alt mintrea amică guvernului unguresc, zice între altele: „E timpul suprem, să se sfârșescă în Ungaria lupta electorală, căci alt cum mai pe urmă armata monarhiei întregi nu va mai ajunge, ca să țină pe alegători în frîu. — În fruntea partidului guvernamental stă br. Bánffy, care deja ca administrator al unui comitat și-a dobîndit renumele de a fi un admirabil făcătoriu de alegeri; ómenii se puteau aștepta la aceea, că el va aplica acum en gros sistemul, care-l deprindea mai înainte en detail. — Problema cea mai urgentă e abrogarea unei lupte electorale, carea e un scandal în ochii Europei civilizate.“

Clain afirma, că Aron lucra în contra sa, cam din August 1746, ¹⁾ ce-l dovedea suficientă, că lucrase și mai înainte, cel puțin preparând lucrarea, pe care în Aug. 1746 începe a o simți Clain.

Petru Aron se întorsese de la Roma în 1743. În 1744 el se afla în Viena, ca vicar, cu episcopul său. Aici „se cunoscu“, zice Samuil Clain, „cu un fecior român nobil de bun neam: cu Alexandru Rednic din Maramurș, anume din Julesci, carele mersese la Viena spre filosofie și teologie, și și-au gătit bună cale spre cele viitoare.“ ²⁾ La 1750 Rednic vine la Blaș, unde este un sprigin fidel al lui P. Aron. Rednic, care la 1747 subserie actul lui Petru Dályai, era așa dară deja atunci un aderent al lui Aron. ³⁾ Alături cu el subserie Gerontie Cotorea. Pe Cotorea îl găsim în dată după aședarea episcopului Aron în scaun ca vicar și, ca și Rednic, „îndestulat cu starea“ sa, în vreme ce Grigorie Maior și Silvestru Caliani au încă mari vrajbe cu Aron. ⁴⁾ Putem conchide și la Cotorea, că și el își „gă-

tise bună cale spre cele viitoare“? Eă cred, că da.

Din acésta privire asupra aderentilor celor doi adversari Aron și Clain rezultă, că martorii actului lui Petru Dályai stăteau bine cu Aron, și că ei, pe când îl subscriau, se angajau deja pentru acesta. Rednic era un sprigin pentru viitor. Er pe Cotorea nu-l găsim nici pe la 1747 între contrarii lui Aron. Înse, cu toate că putem afirma, că actul lui Dályai nu-l mântuit de bănuéla, că-i un act de partid, de fracțiune, totuși merită mai mult credemint de cât relațiile anteriore, pe care le-am pomenit, și care dovedesc, cum au lucrat catolicii *pur-sange* în acest conflict.

Pentru cunoșcerea acestei părți pur catolice complicate în procesul lui Clain, pot comunica din hârtiile lui Rosenfeld încă un act, care confirmă relațiunile de la Nilles și Bariții pomenite mai sus. Actul acesta este o copie a întrebărilor, la care episcopul I. I. Clain avea să răspundă în Viena înaintea unei comisii instituite, să-l asculte. ¹⁾ Întrebările cuprind înse și alte chestiuni, despre care în Nilles nu găsim nici o urmă (în actul citat) și din care rezultă, că I. I. Clain a fost acusat și de alte răutăți a fară de cele publicate la Nilles. Din aceleași întrebări rezultă înse, că acușele ne cuprinse la Nilles se găsesc în aceleași relațiuni venite din Ardeal, ca și cele ce se

află la Nilles. Isvorul este același: guvernatorul catolic, secția catolică de guvern, clerul, statul catolic. Trebuie să notez înse, că la conferința ministerială din 25 Septembrie 1744, în care s'au tratat remonstrațiile statului catolic și clerului unit, a asistat, după L. Rosenfeld, și guvernatorul Haller, atunci present în Viena. Putem admite ca sigur, că va fi adaus și el câte ceva, pentru ca și mai adănc să cadă curajosul episcop.

După acésta digresiune asupra isvórelor informațiunilor despre faptele lui Clain să reluăm firul istorisirii.

VI.

Sinodul s'a intrunit în 25 Iunie.

El fusese conchemat conform canónelor, ce-l poruncesc pentru fie care an; pedepse canonice erau puse în vederea celor din cler sau interesați în cause sorocite la sinod, dacă nu vor veni. Gubernatorul, — era Ioan Haller de Hallerstein. — și comandantul general al trupelor, — era contele Ulise Browne de Camus, — aveau cunoștința de conchemarea sinodului, dar episcopul Clain nu le-a cerut învoirea lor, pentru ca să-l pótă ține.

De față au fost cel puțin 42 protopopi, lipsind 1 ori 2, cari sau scusat în mod legitim; cu ei au venit ca de obicei preoți; dar glas în sinod au avut numai cei chemați. Chemați au fost și câți va nobili români; și plebei au venit mai mulți, dintre care unii au cerut, să li-se dea preoți neuniți. Au fost uniți și neuniți, amestecați. De toți erau de față vre-o 150 de ómeni, un număr mic față de marele număr de popor unit.

¹⁾ Nilles II. p. 595. Scrisórea lui I. I. Clain către Aron din Septembrie 1746 (Cipariu, Archiv p. 398) permite conclusia, că Aron nu-l mai scria bucuross lui Clain, ce se petrecea în Ardeal.

²⁾ Cipariu, Acte p. 99.

³⁾ Esto remarcabil, că Rednic se află complicat și mai târziu în intrige pentru ajungerea în scaunul episcopesc, în aceleași condiții, alături cu Iesușii contra unui român ca Grigorie Maior, fost dușman și al lui P. Aron. Vrajba între vechile partide se continuă cf. foiața mea despre G. Maior, în „Revista Orăștiei“ da la 6/18 April 1896.

⁴⁾ Cipariu, Acte p. 107.

¹⁾ Veđi adausul nr. 5; §§. 34, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 47, 48, 53 din întrebări corăspund verbal și relor 1—3, 3—4, 5—9, 9—11, 11—13, 13—16, 17—20, 20—24, 24—28, 28—31 din relația de la Nilles.

Resultatul alegerilor dietale e următorul: Au fost aleși guvernamentali 275, Kossuthiști 49, Apponyiști 31, Ugroniști 9, de al partidului popular 21, a fară de partide 12. „Alkotmány“ mai înșiră a fară de cei al partidului popular încă 26 deputați, cari în aintea alegătorilor săi au declarat, că ei vor fi pentru revisuirea legilor bisericesc-politice. Dintre aceștia Român e numai unul, adecă Nic. Șerban. Balotajuri vor fi în 9 cercuri electorale. Dintre acestea în 4 au să se lupte candidați de al partidului popular cu candidați de al altor partide. Eră alegeri nouă au să se facă în 2 cercuri electorale. La deputații români, pe cari i-am înșirat în numărul trecut, s'a mai adaus încă unul, a nume Ioan Ciocan, ales în Năsend.

„Porniri periculoase.“ — Tot în corespondența din „Tribuna“, ce am citat-o în primul din numărul de față, se mai cuprind și următoarele:

„Faptul, că în vara acăsta preoțimea greco-catolică a primit mandat de la ministerul de culte în cauza congruei scris numai unguresce, fasiunile venitelor preoțesci, scrise de preoți (de silă) numai în limba maghiară, acelea-și blanchete pentru preoțimea greco-catolică ca și pentru rom.-catolice, arată evident, că nu numai sîntem socotiți uniți, ci chiar amalgamisați cu ei, ce se vede și de acolo, că biserica noastră nu o mai consideră de loc românească.“

La acestea vor, să se referescă cele ce adauge „Dreptatea“ din 3 a c.:

„Am reprodus aceste părți din articolul cestionat, pentru ca și cetitorii gr.-catolice ai ziarului nostru să fie făcuți atenți la pericolul, ce amenință biserica gr. cat., și în sfera lor de activitate să lucre pentru delăturarea lui. Temerile exprimate în articolul cestionat ni-se par cu atât mai serioase și răul cu atât mai periculos, cu cât înși-și domni de la „Unirea“ vorbesc despre biserica romano-

catolică per „biserica noastră“. Va fi acăsta aparițiune lapsus calami et capitis în „Unirea“ ori alt ceva, — noi nu scim. Vedem înse, că e o aparițiune periculoasă pentru românitatea bisericii greco-catolice.“

Câtă durere!

Cu toate acestea „Dreptatea“ din biserica noastră catolică, ce e, nici când nu va face biserică neunită. Noi în simbolul de credință nici când nu vom mărturisi, că credem „întru una, sfîntă, neunită și apostolică biserică“.

Er ce privește românitatea bisericii noastre, noi uniți așa scim din istorie, că chiar catolicismul ne-a mântuit-o, și încă chiar în vremea, în care „ortodoxismul“ era să ne mântuască de ea și să facă din Români parte Slavi, parte Unguri. Er historia est magistra vitae și nuntia veritatis.

Dar acestea sînt lucruri așa de notorii, că numai omeni ca cei de la „Dreptatea“ se mai pot face a nu le cunosc.

Revista bisericească.

Roma.

Sînția Sa a convocat pe 23 a c. consistoriul secret al colegiului cardinalilor spre a preconisa episcopi diecesani și a crea căți va cardinali noi. Consistoriul public este convocat pe 26 a c., când își vor primi palaria cardinalității creați în consistoriul ultim, a nume Satolli, Iacobini, Agliardi, Ferrata și Cretoni. Până acum se svonesce, că vor fi creați cardinali Msgr. Prisco, canonic și director de studii în seminariul clerical din Neapol, și Dominicanul P. Prierotti, magistrul sacrului palat apostolic.

Marți a fost înmormintarea cardinalului prinț Hohenlohe.

Revista politică.

Afaceri interne.

Alegerile ordinare sînt terminate. Pentru câte va balotajuri s'a pus ca termin ziua de 12 a. c. Dintre parlamentarii mai de frunte s'au retras Szápáry și Wekerle, au cădut la alegere Tisza László și Jókai, apoi Ugron Gábor, Vayay, Szederkényi și Bartha, toți independentiști Ugroniști.

Dieta s'a convocat pe 23 a c., deschiderea solemnă înse va fi numai în 26 a c.

În Viena sînt mulțămiiți cu succesele secerate de br. Bánffy la alegeri, de ore ce majoritatea, de care dispune el, va vota ridicarea cuotei, ce are să o plătescă Ungaria pentru suportarea speselor comune ale monarhiei.

Referentul comisiunii parlamentare esmise în cestiunea acăsta a fost Jidanul botezat Max Falk. El ca să nu vină în contradicere cu sine însu-și, va renunța la oficiul de referent, pentru care e combinat acum Matlekovics.

Versările de sânge nu au putut lipsi nici de astă dată la alegeri; dară corupțiunea s'a făcut în măsură ne mai pomenită cu bani. Guvernul a dispus spre scopuri electorale, — pe cum spun foile unguresci, — de 4 milioane. În unele locuri, pe cum la Jászberény, unde guvernul a pus candidat în contra lui Apponyi, și la Sätmar, unde a răsturnat pe Ugron, s'au dat pentru câte un vot sute de florenți. Acăsta încă se numesce laptă constituțională. Ce ironie!

Foile guvernamentale au lătit scirea, că Apponyi a obținut majoritatea la Jászberény numai așa, că partizanii lui au mituit pe alegători. În urma acesteia contele a declarat aderenților săi, că numai așa este aplicat a primi mandatul de deputat dietal, dacă se va do-

Acestea sînt informații date de însu-și episcopul Clain în Viena ca răspuns la primele întrebări, ce i-sa' pus. ¹⁾

Ș-ul 32 al întrebărilor cerea lămuriri asupra chestiunilor supuse sinodului și asupra autorului lor. Acăsta parte din procesul lui Clain este cea mai însemnată și ea-i și controversată. Vom stărui deci ceva mai mult asupra ei.

Petru Dályai raportază următoarele: Episcopul Clain arată mai întâiu, care sînt privilegiile bisericii greco-catolice, stărind mai mult și punct de punct asupra diplomei a doua leopoldine, concludând, că despre partea „noastră, pe cât a fost posibil“, ea a fost executată, și de-asemena este cunoscut, mai zice el, ce am primit noi până azi din mângăioasele promisiuni! „At pariter notum est quam hactenus ex solatiis promissis habuerimus consolationem“, serie Dályai; după relațiunea catolicilor, Clain ar fi grăit de vorbe pompoe, dar de o înșelătoare aparență, „speciosis verbis“, cu care ar fi fost hrănit în Viena; Clain a negat de-a dreptul acăsta afirmație a denuncianților săi. ²⁾ În conferența ministerială de la 25 Septemvre 1744, în care s'au tratat remonstrațiile statului catolic și clerului unit, ³⁾ s'a spus, că episcopul

ar fi adaus chiar, că și pentru viitor prevede alimentarea sa „cu speranțe dubii“. ¹⁾ Aceste vorbe se potrivește înse atât de bine în situațiunea de atunci, în cât noi cu totă neștiința lui Clain nu putem respinge sensul lor, care de alt fel reiese, acela-și și neschimbat, din tot spiritul lui Clain, din toate faptele lui destul de cunoscut, — și credem deci, că deosebirea între felurile relațiunii este numai stilistică. ²⁾

Însărcinat a lucra pentru confirmarea privilegiilor din acea diplomă, Clain a lucrat ca și mai înainte cu acelea-și argumente și acelea-și cuvinte chiar; dar nu a putut isprăvi nimic, — așa vorbi el, după Dályai, mai departe: Mai. Sa a confirmat diploma primă, *in quo solius Oleri, non etiam nationis mentio*

acelea-și lucruri, zice, că ele au fost tratate în numita conferență ca remonstrații ale statului catolic și clerului unit. Și aici Samuil Clain concide, când dă ca isvor al pirilor asupra episcopului de o parte pe Balog cu Iesuși, cu provincialiști și alți străini, și când, concret, cum este el, dă de altă parte pe Aron din clerul unit. Clerul unit pîrise, o spune și Rosenfeld. Tot clerul pîrise? Ar fi neadeverat, să crezi acăsta. A fost o parte, o părțică. A fost Aron cu ce mai scil, cine. De ce nu i-am crede pe Samuil Clain? De ce i-am mai zice ca Cipariu, că nu-i de crezut, fiind că autorul era — nepotul lui I. I. Clain? Dacă nu a fost Aron, — cine a fost? Hic salta!

¹⁾ Acest dat după excerptul lui Rosenfeld.

²⁾ În vremi mult mai pacifice a scris I. I. Clain, cu vre-o patru ani mai înainte, representațiunea publicată de Dl Ioan M. Moldovan în Acte sinodali II. p. 86—92, unde zicea despre aceea-și diplomă a 2-a leopoldină: „hinc necessarium est, ut aut in universis punctis et clausulis observetur ab omnibus, aut si illa, quae favorem nostrum respiciunt, non observantur, nec ad reliqua cogamur.“ Nec cogamur — deja atunci!

fit, prin care se dau privilegii numai clerului, nu și națiunii; dar nu a confirmat și diploma a doua. Și acăsta confirmațiune înse dieta a luat-o în decisiune și nu voesce, să o publice, de cât cu o circumscripție, cu o interpretare de restricțiune, nu cum a fost trimisă de la curte. Clain a refuzat, să o primescă în forma, pe care dieta voia, să i-o dea.

După ce Clain a mai vorbit de comisia transilvană din 1737 și rezultatele ei, despre faimoșii articoli dietali VI și VII ex 1744 și reformarea lor în dietă și despre asuprirea nobililor români, care nu sînt admiși în slujbe mai importante, ajunse a vorbi despre Visarion Sarai. ¹⁾

Clain a zis după Dályai următoarele: Catolicii m'au provocat, să împac turburările produse de Visarion, lucrurile aceste urite, promițându-mi ajutorul puterii brachiale. Eu le-am răspuns, că dacă vreați a face pace prin mijloce violente, nu-s eu omul de a procede ast fel, er dacă voesce a o face cu blândetă, să împlinescă promisiunile date, să pună în aplicare privilegiile. Totuși Clain a fost la Sélisce, unde a încercat a dumeri pe omeni, dar nu i-a succes. ²⁾

Din acest text, din propria mărturisire a lui Clain, rezultă fără îndoelă, că episcopul Clain a voit, să poftite de aparițiunea și isprăvile lui Visarion Sarai pentru realizarea idealului său. Și la Viena înainte comisiei

¹⁾ Veți despre acesta broșura mea Călugerul Visarion Sarai.

²⁾ Despre acest cas de la Sélisce veți Barițiu, Părți alese I. 425.

¹⁾ Veți adausul nr. 6 și nr. 5.

²⁾ Veți Nilles II. p. 562 și aici adausul nr. 6.

³⁾ Rosenfeld scrie acestea după protocolul conferenței ministeriale din 25/7, 1744. Acelea-și lucruri le scria deja Samuil Clain (la T. Cipariu, Acte, p. 93), pe care-l putem considera și aici ca isvor bine informat. Comparându-l și cu relațiunea din Nilles II, 562 îl găsim pe S. Clain confirmat și prin acest document. Rosenfeld, care scote din numitul protocol

vedi neadevărătatea scriii lățite în presa guvernului. Oare face-vor toți deputații ca Apponyi?

Se afirmă ca sigur, că lui Bánffy i-s'ar fi dat ordin din Viena, să impace pe disidenți. Condițiunile pentru reprizierea disidenților, al căror șef era contele Szápáry Gyula, sînt: 1) Disidenții să recunoscă, că br. Bánffy în contrast cu Wekerle este un pázitoriu fidel al nimbului coronei. 2) Că br. Bánffy este mai agrar de cât guvernele precedente. 3) Să declare disidenții, că nu vor pretinde revisuirea legilor politice-bisericesci. Din partea sa br. Bánffy se obligă, că se va abține de la ori ce acțiune nouă politică-bisericescă, care ar vătămă drepturile confesiunilor. În urma acestei invitațiuni au intrat în partidul guvernamental între alții contele Battyány Tivadar și Györfy Gy. Tot pe basa acestui pact a declarat și tinerul conte Szápáry László, că voesce, să între în partidul guvernamental, unde să se adaugă la nuanța mai conservativă a partidului. Szápáry, care la timpul său a combătut cu vehemență legile politice-bisericesci, era acum și-a acățat principiile de cuiu, a fost respins din partea liberalilor, cari nu vor, să recunoscă, că între ei ar esista și elemente conservative.

Fostului ministru Iuliu Szápáry i-s'a fost pus în prospect numirea de president al casei magnaților, din care cauză încă înainte de alegeri a declarat, că nu mai reflectează la mandat de deputat. Acum vine guvernamentalul „Pester Lloyd“, care își primesce informațiunile din local cel mai competent, și spune, că însușitoșându-se Szlávny, de noi va fi numit president al casei de sus. Szápáry va rămâne pe jos.

Germania.

Fóea oficiósă „Reichanzeiger“ condamnă descoperirea secretelor de stat făcută în „Hamburger Nachrichten“, dară nici nu le negă, nici nu confirmă adevărătatea lor. Fóea bismarckiană negă a fi tradat vre un secret de stat, de ore ce respectivele acte diplomatice aparțin istoriei și archivelor; până acum nu s'a publicat nimica despre ele la dorința Rusiei, acum înse schimbându-se situația nimica nu mai împedecă descoperirea lor. Mai de parte zice, că tractatul de asigurantă cu Rusia nu eschidea alianța cu Austro-Ungaria și Italia. Autorul descoperirilor se crede a fi însuși bătrânul Bismarck, căci dacă ar fi altul, deja s'ar fi început în contra lui procesul pentru tradarea secretelor diplomatice. Bismarck voesce, să arete incapacitatea succesoriului său Caprivi în conducerea politicii esterne. Indirecte lovesce Bismarck în actualul împérat, care l-a delaturat de la cărmă.

Desvélirile din „Hamburger Nachrichten“ au produs mare senzație în străinătate. Presa străină osîndesce pe Bismarck.

„Figaro“ din Paris scrie, că după ce împératul Alesandru III în 1887 nu a mai voit, să recunoscă alianța celor trei împérați închiată la Skiernewice în 1884, Bismarck a început lupta față de hártille de valóre rusesci. Rusia a trebuit să-și caute pentru hártille sale alte piețe, și ast fel a fost naturală apropierea de Franța. Lui „Pol. Corr.“ i-se scrie din Petersburg, că purtarea bruscă și provocătoare a lui Bismarck a încordat ast fel raporturile dintre Germania și Rusia, cât la 1888 era pe aci, să erumpă rășboi; Caprivi numai a dires, ce a stricat Bismarck. Alianța ruso-franceză

și întreita alianță pe încetul și-au perdut caracterul de antagonism și azi sînt mijloce spre a susține ecuilibrul internațional în Europa. Organele acreditate austro-ungare își esprimă încrederea neclătită în actuala conducere a politicii esterne germane.

Turcia.

Poliția din Constantinopol se zice a fi înformată despre o conjurație armenescă, care are să provóce mari escese în 8 a c. în Constantinopol. Spre a preveni plănuitele escese s'au luat cele mai severe măsuri. Se crede, că tótă istoria închipuitei conjurații ar fi numai o apucătură turcescă spre a justifica înțrarmarea generală a Musulmanilor și spre a escusa escesele și persecuțiunile, ce se comit asupra Armenilor. Representanții puterilor tot urgiteză reformele, la cari s'a angajat Pórta otomană, dară până acum urgítările au rămas fără succes.

Referitoriul la stările din Turcia ministrul de esterne al Franței a declarat în ședința din 3 a c., că puterile europene vor pretinde de la sultanul, ca să-și împlinescă promisiunile și să esecute o dată reformele decretate. Vor pretinde mai de parte, să se pună capet opresiunilor, să se elibereze captivii și să se saneze relele mai nesuferibile. Franța, fidelă tradițiunilor sale, nu va uita de ameliorarea situațiunii popórelor din Orient și de datorința sa de protectoră a creștiniilor, dară va ține sama și de cauzele, cari fac necesară menținerea întregității imperiului otoman.

Rusia.

În cestiunea Turciei încă principele Lobanov a fost propus marilor puteri, să ajute pe sultanul, ca însuși să-și pa-

el susținu, că nerealisarea privilegiilor este întâia cauză a părăsirii unirii. O cauză, care înse abia la 1744 întră pe primul plan, a trebuit, să pară contestabilă, întru cât era chiar atât de ostentativ scósă la ivélă; apoi se scia dórá mai de mult, că episcopul Clain puse și mai înainte alternativa: ori tótă diploma va fi realizată, ori tótă va fi abandonată, și de noi, ca și de guvern. 1) Bariții 2) s'a prea grăbit deci declarând, că-i o „minciună“ informația despre această procedură a lui Clain față de Visarion și din incidentul apariției lui. Noi credem din contră, că I. I. Clain a fost mai bun politician, de cât să nu exploateze în favorul politicii sale naționale un cas frapant și rar, de și acest cas va fi vătămăat consciința sa religioasă și interesele bisericii lui. El profita, de ce de alt fel vedea, — că nu putea, să schimbe.

Ast fel vorbind I. I. Clain ajunse la înșirarea chestiunilor, cu care sinodul avea, să se ocupe. Erau 12 chestiuni, dintre care numai o parte privesc procesul episcopului.

Mai este de lipsă, — întreba Clain la local prim, — să continuăm lupta pentru confirmarea privilegiilor?

Acestea privindu-l și pe popor, se cuvine, întreba el la al 3-lea loc, să-l întrebăm și pe el despre ele, și să cerem și ajutorul poporului, și în ce chip să-l cerem?

Și cum să potolim turburările născute în popor, întreba el mai departe?

În fruntea discuției era pusă, pe cum vedem, chestiunea privilegiilor și a sucursului de la popor, când poporul era în mare parte

1) I. M. Moldovan, Acte sinodali II. p. 88.

2) Vol. I. p. 428.

neliniștit din Carpați până la Murăș. Îndoelă nu încăpea, că sinodul va decide continuarea luptei. Nouă era aici numai chestiunea sucursului de la popor într-o luptă, în care el nu avea nici un rol constituțional, în care el nu putea fi folosit, de cât sa fiind excitat contra unirii, pe care Curtea ținea, să i-o vire până în medură, făcându-se ast fel presiune asupra curții, pentru ca ea să calce o dată opoziția staturilor și ordinilor ardelensesci și să procedă mai repede la inarticularea nației române-unite; saș, ce ar fi fost un extrem, excitându-l direct până la revoluția, de care, zice Nilles, 1) se și temea guvernul. Sinodul a lăsat, ca episcopul Clain

1) Vol. II. p. 564. Nilles bănuiesce numai și nu citează izvorul acestei afirmații a Dsale. De la ce a făcut Horia 1784, nu se póte conchide la posibilități în 1744, cum face Dsa; agitațiunii se făcuseră în 1744, dar ele nu aveau caracter revoluționar.

Probă. Efectul agitațiunii lui Visarion și al persecuțiunilor, ce au urmat, este descris într'un raport original al publicației Acta historico-ecclesiastica (Weimar v. XI. 669—700) în următorul chip: »Die Stuhlrichter und Beamten in Hermannstadt, Müllbach u. wurden allenthalben auf die Dörfer geschicket, um ganzen Gemeinden vorstellig zu machen, was vor eine grosse Gefahr ihnen bevorstünde, wenn sie sich nicht unterwerfen und in die Kirche gehen wollten, allein sie sind nicht auf andere gedanken zu bringen gewesen.« »Revoluția« consta în refuzul de a asculta slujba la proși uniți! Raportul continuă: »Ein gewisser Beamter von Hermannstadt wurde mit einer schriftlichen Commission auf ein Dorf geschicket um die ganze Gemeinde zusammenzurufen. Als er den Befehl abgelesen, haben sich die Wallachen mit beiden Armen auf ihre lange Prügel geleet; einer von den ältesten sprach: Dieser Rock, den ich am Leibe habe (es ist ein von Ziegenharen gemachtes Kleid, schlecht und gering); der ist jetzo mein; will ihn aber meine Königin haben, so will ich ihn hingeben; mit diesen wenigen Händen und Füßen, und mit diesem meinen Leib habe ich Tag und Nacht gearbeitet,

să chibzuescă singur, cum se va aduce și poporul în acțiune, și să facă cunoscută modalitatea prin circulare, scrie Dályai; necesitatea acestui ajutor a fost recunoscută; dar tocmai din cauza împrejurărilor presente sinodul a fost de părere de a nu trata, a nu lucra cu el în această afacere. Acest refuz esclude a dóua alternativă. că I. I. Clain s'ar fi putut gândi atunci la revoluție, el implică înse teoretic și o eventuală răscolă cu clerul în frunte; dar când clerul, provocat din noi a cheltui, se plângea, că-i stors de mijloce, și s'erac era, și când se prevedea o luptă politică mai lungă, mai curând va fi fost înțeles un ajutor la cheltueli. de cât de ciomege. Formularea de la Dályai era la tot cazul neliniștitore. Și neliniștea unui supus de autoritate ori unui popor constituie tot de una o amerințare.

(Va urma.)

um meine Steuern zu geben, sie sind auch meiner Königin, will sie mir solche nehmen lassen, so kann ich nichts darzu; ich habe aber nur eine Seele, die behalte ich meinem Gott im Himmel und der kann kein Mensch nichts anhaben.« Er pentru a fi și mai clar, că nu putea fi vorba de revoluție, reproduc din același raport și partea, în care-l vorba de țeranii nobililor catolici: »Die jobatjonische Wallachen, die mit ganzen Dörfern Katholischen Herrschaften leibeigen sind, als in und bei Fogaras, Hermannstadt, Müllbach und da herum müssen Units bleiben und den Sacris beywohnen, was aber freye sind, denen conniviret man etwas mehr.« Voința domnilor era suficiență pentru a produce așa pacifice rezultate.

Un raport ori relațiune a romano-catolicilor, datată din 6 Dec. 1744 (Rosenfeld citează Hof-Kanzlei-Zahl 250: 1744) vorbea de rusofiliism. »Nec deesse inter illos, qui de protectione russica sibi adfutura gloriari audent,« scrie Rosenfeld. I-se va fi imputat și lui Clain tot așa ceva.

cifice provinciile turburate. Cu propunerea rusescă nu a fost mulțămită diplomația engleză, care voia o intervenire armată a puterilor europene.

Din London se anunță, că între Rusia și Danemarca ar exista un pact secret, în virtutea căruia în cas de război Copenhaga cu porturile sale ar trebui să stea la dispoziția armatei rusești spre a servi ca bază de operațiune. Ca recompensă Rusia i-ar fi promis Danemarcei garantarea întregității teritoriale și spriginul diplomatic, ca în un eventual congres european să i-se redea partea nordică din Schleswig.

Din Italia se anunță, că și guvernul italian ar fi aplicat a ceda Massauah Rusiei în schimb pentru despăgubire în Tripolis. Scirea acésta așteptă confirmare, dară nu e improbabilă, după ce este cunoscut, că Italia nu are de unde mai jertfi spre a apăra Massauah.

America.

În cele 45 de state ale Uniunii americane de săptămâni a decurs cea mai agitată luptă politică. Partidul republican, compus din capitaliști, la designarea reprezentanților pentru alegerea presidentului a ieșit învingătoriu față de partidul social-demonstratic. Însă și alegerea presidentului s'a întâmplat în 4 a c. Ales a fost Mac-Kinley, candidatul partidului republican, față de care contracandidatul Bryan a rămas în minoritate. Cu ocaziunea alegerii s'a dovedit, că în America ca și în Europa domnesc mare încordare între capitaliști și între clasele muncitoare.

Corespondințe.

Tractul Pogăceleț la 2 Nov. 1896.

Onorată Redacțiune!

Ne aflăm în prējma unui sinod arhidieceșan. Acésta împrejurare preoțimii noastre îi procură cea mai mare bucurie. Și nu fără cuvint; căci dacă înțeleptul nostru Archiereu convocatul sinod îl va folosi pe lângă altele și ca o revistă spre a-și cunoșce preoțimea și spre a se convinge despre capabilitatea ei, la rindul său preoțimii încă i-se dă o bună ocaziune spre a se încredința mai pe sus de ori ce îndoelă despre intențiunile și sentimentele noului Mitropolit, cari nu pot fi de cât nobile și sincere, cum le și dovedesce a fi împrejurarea, că obiectele sinodului, cari sînt „interese de mare importanță referitoare la administrațiunea arhidieceșană“, dorește a le rezolva numai în înțelegere sinodală cu clerul arhidieceșan.

Îmbunătățirea stării materiale a preoților de la sate e o dorință vie a tuturor omeșilor de bine. Cel chemați neîncetat își frămîntă mintea, cum s'ar pute duce acésta în îndeplinire fără vătămarea înaltelor principii ale religiunii și fără aservirea bisericii și a ministrilor ei, spre ce nisuesc fără încercare cei ce vreți a se înstăpâni preste tôte. Acésta cestiune mărită în marea ei importanță prin împrejurarea, că guvernul statului prin nefericitele legi poreclite politice-isericesci a scărîțat în mod simțit venitele preoților. devine cu atât mai bine rimită ca obiect al sinodului, cu cât acel uvern, și-a pus carul în petri nu numai a regula congrua, ci și a organiza parochiile ostre gr. cat. și a regula venitele stolare.

Prin intrarea în viață a numitelor legi cu deosebire în afacerile de căsătorie am ajuns într'un impas, din care acum de un an de zile nu ne mai putem reculege. Instrucțiunea Înaltului Cor episcopesc, de și destul de precisă, totuși preoțimea singură în zădar se opintesce a o observa. Mirii și-se prezintă cu documentul dat de oficialul civil, și dacă vreți a le conferi sacramentul cununiei numai pe baza aceluia, e bine, primesc; la din contră, dacă ceri atestat de vestiri, — fiind mirii din două parochii, — dacă-i îndrumi după licență protopopescă de căsătorie, dacă i recerți a nu se prezenta înaintea oficialului civil de cât în timpul conces de canónele s. bisericii etc., neînțelegetori cum sînt și înfricați de pedepsele, cari le sufer din alte respecte zilnic, de parte de a-i pute capacita te aduc în pușețiune, de nu știți, ce să faci. În zădar te hotărășci pentru o procedură uniformă și satornică. În deosebite casuri împrejurările te silesc a procede în diferite moduri. Mulțimea atentă observă, dar neînțelegetor deosebirea dintre porunca bisericescă, care nu poate pedepsi simțibil, și dintre cea civilă, care de multe ori i-a luat pânea din gura pruncilor, se ține ca orbul de gard de ceea ce i-a spus „di notarăș“, că popa trebuie să-l cunune, fără să-l mai pórte nu știți pe unde, că ce a fost, a trecut. — Din acest impas singur sinodul ne poate scóte.

Într'o stare dacă și nu chiar desperată, dar cel puțin nici prea îmbucurătoare ne aflăm cu salariile învățătoresci. Într'un moment de entusiasism religios național s'a făcut, unde numai a fost cu puțință, salare de câte 300 fl., mai pretutindenea din repartițiunii. Greutatea acestor salare pe spatele populațiunii, care neîncetat și repede decade materialmente, din zi în zi e mai simțibilă. Ce o să facem cu quinquenalele, cari bat la ușe?! Ce să se facă cu acei prunci, cari în multe parochii se escusă de la frecuentarea școlii nu din alt motiv, de cât că trec preste numărul de 80? E drept, că biserica și națiunea pretind fără dispută jertfe noue. Dar jertfele se fac numai în momente de entusiasism, pe când noi în fața diavolului, care ca un leu răgnind umblă cîntînd, să ne înghiță, pare că plecăm spre demoralizare. Guvernul ne-a detras subsidiul regesc, dar ne-a prezentat un onorariu, onorariul servițiului fidel, care l-am și primit; e drept, că fără obligațiune; înse poate-se despărți servițiul de onorariu?! Dacă nu, decidă sinodul, căci nobilul și înțeleptul nostru Archiereu nimic nu doreșce mai tare, ca preoții săi să fie la înălțimea chemării lor.

Preoțimea tractului Pogăceleț.

Noutăți.

Din Arhidieceșă. On. Michail Pop Lupu adm. par. în Felfulău din protopopiatul Rechinului e numit paroch în Șamșudul de Câmpie din protopopiatul Murășului. — On. Georgiu Spinean adm. par. în Nandra din districtul protopopesc al M. Uiorei e numit paroch în Barcut din Vicariatul Făgărășului. — On. Basilă Brătjălean cooperator în Oenița din protopopiatul Făgărășului e numit paroch al aceleia-și parochii.

Întru mărirea lui Dumnezeu. Credincioșii gr. cat. din parochia Ardușat (diecesa de Orade) din contribuiri benevole și-au procurat un clopot de 739 kg în preț de 1256 fl. 30 cr. Sume mai considerabile au contribuit: Dr Tit Hengye medic 80 fl., Nuț Bogdan 50 fl., Țilica Pop 50 fl., Monu Crai-

nie 50 fl., Grigoriu Hengye notar 20 fl., Vasiliu Neamț 20 fl., Georgiu Mureșan 20 fl., Luca Șpan 20 fl., Nechita Varga 20 fl., Mitru Șpan 20 fl., Iacob Toma 20 fl., Monu Rață 15 fl., Țilica Bogdan 15 fl., Mitru Coțu 15 fl., George Coțu 15 fl., Petru Toma 15 fl., Țilica Crainic 15 fl., Petru Gita a Nuțului 15 fl., Antoniu Görög 15 fl., Alesandru Görög 15 fl., Indrei Popan 15 fl., Maria Mureșan 15 fl., Maștei Toma 15 fl., George Bontea 15 fl., Monu Manța 10 fl., Simeon Popan 10 fl., Vîla Popan 10 fl., Văsălica Varga 10 fl., Indrei Vance 10 fl., Flóra Șpan 10 fl., Indrei Șpan a Vili 10 fl., Vila Crainic 10 fl., ved. lui Nuț Rusu 10 fl., Vila Macaria 10 fl., Nuț Rață a lui Todor 10 fl., Nuț Crainic 10 fl., Christofor Hanzulovics neguțator 10 fl., Augustin Maior cant.-inv. 10 fl., Vasile Berindan 10 fl., Maria Ștef 10 fl., Vila Bogdan 10 fl., George Pop 10 fl., Vasile Șpan 10 fl., Nuț Toma a Petresi 10 fl. Preasfinta Vergură Maria, căreia e dedicat acest clopot, să se întrepună cu rugăciunile sale la înduratul Dumnezeu, ca să-și reverse darurile sale cele ceresce preste acești fil credincioși ai bisericii sale. Ardușat la 3 Nov. 1896. Dionisiu Bran paroch.

Stațiuni cantor-docentale. S'a scris concurs cu terminul de 15 Nov.: 1. Pentru staț. din Secuieș (protop. Morlaciu) cu emolumentele publicate deja cu terminul de 25 August. 2. Pentru staț. din Șomtelec (protop. Clușului) cu emolumentele: Salar 211 fl., 6 fl. din stolă, 37 metrete mari de cucuruz, 7 jugere arătorii și finaț, 13 zile de lucru, drept de pășunat și lemuărit. 3. Pentru staț. din Berchiș din protopopiatul Coșocnei cu emolumentele: Salar 140 fl., 20 fl. din stolă, 20 jugere arătorii și cositoriū. pășune de 2 vite, cuartir și grădină de legumi.

Al IX-lea proces al „Foil Poporului“ s'a pertractat Marți în Cluș pentru poesia „La Ardeal“ compusă de Rem Begnesen din România. Dl Balteș a fost declarat de vinovat și osîndit la 4 luni temniță ordinară și suportarea speselor de 26 fl. Din cauțiunea foil se detrag 500 fl.

Avansări în armată. Cu 1 Nov. au fost avansați în armata comună: La infanterie: La rangul de locotenent-colonel Bogdan Romanic reg. 98, Leopold Popovici 11; căpitan cl. I. Iul. Beran 55, Iul. Malina 79, Nic. Mărciu 34, Ioan Stacel 90; locotenenți Teod. Verdan 1, Ioan Pădure 2, Vesp. Taranugul 68, Coman Bêș 83, Emil Sobota 4, Aur. Broștean 64; sublocotenenți: Teod. Sbârcea 7, Traian Bulbuc 88, Const. Dimic 86, Teod. Malina 80, Vas. Popescu 27, Silv. Cutean 81, Aur. Păcală 5, Ales. Candrea 97, Oct. Grecul 75, Ioan Vințelieri 7, Iosif. Șindelar 76, Paul Paul 44, Ios. Beran 86 și Iacob Brîndușan 75. La vînători: La rangul de locotenent Adr. Napoleon 3; sublocotenent Virg. Bian 10. La pioneri: La rangul de sublocotenent Eduard Lacom 6, Eug. Pelnar 5, Hermil Cosmuța 12. La corpul medicilor: La rangul de medic de reg. cl. II.: Mih. Pop, Vict. Corbul, Iac. Făgărășan. La administrație: La rangul de sublocotenent: Aurelian Cadariu. La honvedime au fost avansați: La rangul de căpitan cl. I.: Teofil Vătășan 24, Gav. Blăndu 21, Nic. Literat 17, Ivan Prusac 25; medicii militari Ilie Beu și Romul Marcu; la administrație sublocotenent Ștefan Fodor.

Jidovii spre Palestina! Zelosul naționalist israelitean Dr T. Herzl a conceput mărețul și salutarul plan de a colonisa Palestina cu Jidovi. Spre realizarea planului, care vre, să arete, că Jidovii pot trăi și numai ei de ei, a umblat prin Anglia, unde s'a înființat și o societate numită „Jevvisch Compagny“. Sultanul turcesc încă i-a promis ajutoriū spre realizarea scopului. Ziarul polon „Polski Dziennik“ află, că un milionar jidan din Anglia este gata a da 150 de milioane pentru colonizarea Jidovilor în Palestina. Zelosul Herzl face propagandă între Jidovimea din Anglia. Îi dorim succes bun! Dacă i-ar succede a-și câștiga clienți mulți și în Ungaria, mai mult ne-am bucura.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Jertfa creștinilor.

Comentar al Liturgiilor bisericii grecesci.

(Continuare.)

Mărtea de pe cruce a lui Isus Christos e jertfă adevărată și proprie.

În tocmai ca și acum, când șede „de-a dreapta scaunului măririi în ceruri” (Evr. 8, 1), în tocmai așa și în viața sa cea muritoare a fost Isus Christos desevărsitul mijlocitoriu, adevăratul și marele arhieru al nămului omenesc. Urmază deci, că el trebuie că a adus o jertfă proprie, căci a jertfi e obligamentul cel dintâiu și cel mai esențial al preotului. „Tot arhierul, pentru ca să aducă daruri și jertfe, se pune; pentru aceea (și Christos) trebuia să aibă ceva, și acesta să aducă” (Evr. 8, 3). Christos deci „pe sine s'a adus jertfă nepetată lui Dumnezeu” (Evr. 9, 14) pe cruce, pe care păstoriul cel bun fiind a dat viața sa pentru oile sale. Spre acesta l-a sfințit Tatăl și l-a trimis în lume (Io. 10, 36) în elipa întromenirii lui. „Dacă a venit plinirea timpului, a trimis Dumnezeu pe Fiul său cel născut din muiere, carele s'a făcut sub lege, ca pe cel de sub lege să-l răscumpere, ca să luăm primirea fișcă” (Gal. 4, 4 ur.). A voit adevărat Dumnezeu, ca răscumpărarea și repararea nămului omenesc să se sevârșească prin jertfa cea sângeră de pe cruce. Și de aceea Isus Christos, când îi sosise ora, cu bucurie ascultătoare față cu voea Tatălui a dat pe cruce trupul și sângele său pentru viața lumii fiind el însuși și preot jertfătoriu, însuși și darul de jertfă. Mărtea lui Christos de pe cruce, oferirea trupului lui și vârsarea sângelui lui pentru nămul omenesc e o jertfă în sensul cel mai deplin al cuvintului, ăra nu numai în sens impropriu, în ce chip a fost jertfă întregă viața lui de pe pământ. Acesta din urmă a fost pregătirea la mărtea sacrificială a lui Christos și cu drept cuvânt se privește de jertfă în sens mai larg; căci și în tăinele acelea ale lui Christos, cari au premers patimilor și morții lui, încă găsim pretutindenea spirit de jertfă, voe de a se jertfi și jertfire faptică.

Cele ce Isus „în zilele trupului său” (Evr. 5, 7), în timpul petrecerii sale pe pământ a făcut și a suferit, acelea ar fi ajuns cu prisosință, ca să răscumpere mii de lumi și să grămădescă nemăsurate merite și comori de grație. Înse după sfatul lui Dumnezeu acest preț încă n'a fost destul de mare, pentru ca să ne răscumpere din robia păcatului și să ne redobîndescă libertatea fiilor lui Dumnezeu: spre acesta avea să fie de ajuns numai prețul sângelui și vieții lui Christos. Acest preț de răscumpărare l-a pretins dreptatea lui Dumnezeu, și Christos s'a imbiat din iubire liberă, să-l solvască: mărtea de jertfă a lui Christos de pe cruce a avut să fie corona, închierea și deplinirea operei de răscumpărare.

Că mărtea lui Christos e o jertfă adevărată și proprie, acesta o învață limpede s. Scriptură și au creșturi-o și mărturisit-o tot de una toți creștinii. Înșirăm aci numai câte va argumente:

a) Jertfele L. V. și mai ales cele mai de frunte și mai dese, adevăratele sângerose, au avut mai virtos scopul de a prefigura și prevesti aducerea vieții lui Isus spre mărte silnică. Dacă nisece prefigurări și garanțe nedeplinite ale singurei și adevărate morți răscumpărătoare, carea a luat-o Christos asupra-și pe cruce, încă au fost fără îndoelă jertfe proprii, atunci cu atât mai virtos mărtea acesta a lui Christos trebuie să fie adevărată mărte sacrificială, o jertfă în sens deplin al cuvintului. Nu pôte și nu are adevărată realitatea, împlinirea și deplinirea să rămână în apoia umbrei, simbolului și prefigurării.

b) Ceea ce cultul sacrificial al L. V. a prefigurat în chip tăinic, aceea profetul a prevestit-o cu cuvinte limpede și mișcătoare: el a prevestit caracterul sacrificial al patimilor și morții lui Isus Christos. Isaie a spus limpede în c. 53, că Christos va pătimi și va muri pentru păcatele noastre, și că mărtea, carea o va răbda de bună voe pentru noi, va fi o adevărată jertfă de împăcare: „Certarea împăcării noastre pe dînsul.” Apoi asemănă profetul pe Mântuitorul cu „o ăc”, care „la junghiere s'a adus” și „nu și-a deschis gura sa”, și cu „un miel fără de glas înaintea celui ce-l tunde”. Icoana acesta mișcătoare va să spună, că el va răbda mărtea de jertfă nevinovat, cu resignare și liniște tăcută. Rodul morții lui celei de împăcare va fi „semînță îndelungată”, că „el va moșteni pe mulți”; aceștia vor fi întregă ceta aleșilor, carea nimeni nu o pôte număra; că toți, a căror nume sînt scrise în cartea vieții,

toți aceia s'au mântuit și se mântuesc prin sângele lui Christos, carele s'a vârsat pentru noi.

c) În L. V. mielul era animalul sacrificial cel mai obișnuit. Fiind că mieii aceia sacrificiali prefigurau pe Christos, de aceea e lucru foarte firesc, că Christos în L. N. se representă și se preamărește adese ori ca miel, ba în Apocalipsa s. Ioan Mielul e chiar numele propriu, care se dă în chip constant Dumnezeu-Omului. Representarea lui Isus ca a unui miel e deci caracteristică și va să exprime, că mărtea lui e mărte de jertfă, o adevărată jertfă de împăcare, și cu o cale va să însemne blăndețea, resignarea și răbdarea aceea cerescă, carea a vedit-o el în patimile sale sacrificiale. Acesta o relevază mai marele Apostolilor, când scrie, că Isus „păcat nu a făcut, nici s'a aflat viclenie în gura lui”, și „ocărîndu-se împotriva nu a ocărît, pătimind nu s'a lăudat cu rău, ci se da celui ce judecă” (I Petru 2, 22 ur.). Botezătorul arată spre Isus și zice: „Ăta mielul lui Dumnezeu, cel ce ridică păcatul lumii” (Io. 1, 29), cel ce prin vârsarea sângelui său împacă ceriul și pământul. S. Paul ne provocă, să celebrăm Pascile cele adevărate și spirituale, căci „Pascile noastre pentru noi s'a junghiat Christos” (I Cor. 5, 7). S. Petru îndemnă pe creștinii, să ducă o viață întru frica lui Dumnezeu, aducându-le a minte de prețul cel mare și minunat, cu care au fost răscumpărați: „Întru frică timpul vieții văstre să-l petreceți știind, că nu cu argint sau cu aur, care se strică, v'ați mântuit de viața voastră cea deșertă, care vi-s'a dat prin părinți, ci cu scump sângele ca al unui miel nevinovat și nespurcat al lui Christos” (I Petru 1, 18 ur.). Christos adevărat fiind de tot fără de păcat și sfînt, e mielul acela sacrificial de tot nepetat și nespus de bineplăcut lui Dumnezeu, a căru sânge șterge tot păcatul și face adevărată împăcare.

d) După ce „Cuvîntul trup s'a făcut și a locuit între noi”, el nu a prezis numai patimile și mărtea sa în chipul cel mai hotărît (Mt. 16, 21; 17, 21; 20, 18; Mr. 8, 31; 9, 31; 10, 35 ș. a.), nu le-a prezis numai ca nisece lucruri hotărîte de Dumnezeu și de aceea necesare și prezise deja prin profeți (Mt. 26, 24; Mr. 9, 11 ur.; Luc. 22, 22 ș. a.), ci mai ales mărtea sa a reprezentat-o de repește ori ca o jertfă. Așa la Mt. 20, 28: „Pe cum Fiul omului n'a venit, să i-se servescă, ci să servescă și să-și dea sufletul său (viața sa trupescă Mt. 2, 30; 6, 25) răscumpărare pentru mulți.” Dar vârsarea vicară a sângelui ori darea vicară a vieții e jertfă adevărată. Și nemijlocit înainte de mărtea sa în rugăciunea sa arhierescă a numit mărtea sa sfințire, adevărată dedicare și jertfire de sine pentru învățacei, pentru ca să le dobîndescă adevărată sfințire, adevărată despăcătuire și justificare internă: „Pentru ei eu mă sfințesc pe mine însu-mi, ca și ei să fie sfințiți întru adevăr” (Io. 17, 19). Impresie adâncă a trebuit, să facă asupra învățacilor, ceea ce a făcut și a zis Mântuitorul la cina cea de tăină, când el a zis: „Acesta este sângele meu, carele pentru voi și pentru mulți se varsă spre ărtarea păcatelor.” ăr Apostolii, după ce Spiritul sfînt s'a pogorît preste ei și i-a învățat pe ei tôte, au început a grăi și ei în chipul cel mai limpede despre mărtea lui Christos ca despre mărte de jertfă și despre sângele lui ca despre prețul, cu care el a răscumpărat pe omeni din robia sătanei și a păcatului. Apostolul Ioan scrie: „Acesta (Isus Christos) este curățire (jertfă) de păcatele noastre, și nu numai de ale noastre, ci și de ale a tötă lumea” (I Io. 2, 2). S. Paul zice, „că toți au păcătuit și s'au lipsit de mărirea lui Dumnezeu, cari se îndreptază în har cu darul lui prin răscumpărarea, carea este în Christos Isus, pe carele l-a rînduit Dumnezeu curățire (jertfă) prin credință întru sângele lui” (Rom. 3, 23 ur.). Pentru ca să rețină pe credincioși de la tot păcatul și să-i îndemne la deprinderea a tötă virtutea, Apostolul le pune înaintea ochilor iubirea lui Christos cea nespus de intimă, puternică, gingașă și maritimă, cu care s'a jertfit pe sine însuși pentru noi: „Fiți următori ai lui Dumnezeu, ca nisece fiți iubiți, și umblați în dragoste, pe cum Christos ne-a iubit pe noi și s'a dat pe sine pentru noi aducere și jertfă lui Dumnezeu întru miros cu bună mirăsmă” (Ef. 5, 1 ur.). În epistola către Evrei învățătura despre mărtea sacrificială vicară și satisfăcătoare a lui Christos se enunță de repește ori cu cuvintele cele mai limpede și mai hotărîte. Apostolul arată sublimitatea și eficacitatea jertfei sângerose a lui Christos în raport cu jertfele neputincioase ale L. V. Pentru a abroga aceste umbre neputincioase a adus Christos „jertfa trupului său”, a cărei miros cu bună mirăsmă s'a înălțat la ceri, a tras grația lui Dumnezeu jos la pământ și ne-a do-

bindit totă mântuirea și totă sfințirea. „Sângele lui Christos, care prin Spiritul cel vecinic pe sine s'a adus nepetat lui Dumnezeu, va curăți conștiința voastră de faptele cele morțe, ca să serviți Dumnezeului celui viu“ (9, 14). Christos „nu are în toate zilele nevoie ca alți arhieri, întâiu pentru ale sale păcate a aduce jertfe, apoi pentru ale poporului, că acesta o a făcut o dată pe sine aducându-se“ (7, 27.). „O dată la sfârșitul vécurilor spre risipirea păca-

tului prin jertfa sa s'a arătat; — o dată fiind jertfit, ca să ridice păcatele multora“ (9, 26. 28).

Ast fel biserica laudă cu tot dreptul morțea crucii cântând: „Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blăstémul legii cu scump sângele tău, pe cruce pironindu-te și cu sulita împungându-te nemurire ai isvorit ómenilor.“

(Va urma.)

Ben Hur

sau

Zilele lui Mesia

de Lew. Wallace.

(Continuare.)

Credincioasa sclavă intră cu dejunul și aședă pe un scaun înaintea lor tabla, ce o aduse. Apoi se opri, cu mărime albe pe braț, ca să le servescă. El chiar muiară degetele în o fîngie au apă pentru a și-le spăla, când le trezi atențiunea o larmă. El ascultară și audiră musică rășboinică. Ea suna de pe ulița din laturea de méză nópte a casei.

„Ostași din pretoriu!“ esclamă el. „Voiți să-și vedă!“ Și cu cuvintele acestea sări de pe divan și alergă a față.

În clipa următoare el se răzima deja pe balustrada zidită din cărămidă, carea scutiă coperișul la marginea nordică cea mai estremă. El era așa de adâncit în privirea scenei, ce i-se imbia, cât nici nu băgă de samă, că Tirzah păși lângă el și puse mâna sa pe umărul lui.

Coperișul era cel mai înalt în partea aceea a cetății. De acolo vedeau ei preste casele spre răsărit de parte până la puternicul patrunghiū neregulat al cetății Antonia, despre carea am zis deja mai la deal, că ea era căsarma garnisónei și cuartirul, principal al guvernatorului. Preste stradă, care aci era abia de zece urme de largă, se întindeau pe alocuria punți, érá pe aria se împreunau zidurile preste ea. Atât strada, cât și coperișele caselor începură a se umplé de bărbați, femei și copii, pe cari i-a atras musica. Cuvintul „musică“, — de și îl folosim aci, — nu era chiar potrivit, căci ceea ce audiau ómenii, după ce au ieșit în stradă ori pe coperișe, era mai mult numai sunet de trimbiță, mestecat cu fluieratul ascuțit al litiilor, al unor instrumente de lemn, ce erau foarte plăcute ostașilor romanii.

Colóna după câtă va vreme ajunse așa de aproape, cât Iuda și Tirzah o puteau vedé din dosul balustradei. Înainte mergea o avantgardă de ostași cu armatură ușoră, — mai ales prăștieri și arcași, cari înaintau în șir rarit. Apoi urmă o cetă de ostași cu armatură grea, cari purtau scuturi lungi și lănci lungi, de cari se vor fi folosit deja în luptele în doi înaintea Troiei. Apoi urmă cetă musicanților, ér apoi un ofițer călare, în urma căruia venia o gardă de călăreți. Apoi urmă érá o colónă de pedestrași cu armatură grea. Ea înainta în șire închiate, umplea strada de la o lature până la cealaltă și părea, că nu se mai sfârșese

Membrele pîrlite de sóre ale bărbaților, mișcarea scuturilor în tact în drépta și în stînga, fulgerarea solzilor, cătăramelor, plătoșelor și coifurilor luciite, fâlfairea penelor de pe virfurile înalte ale coifurilor, mișcarea insigniilor militare și a lăncilor ferecate, pașul îndrăzneț, sigur, cadentat și măsurat, ținuta serioasă și totuși atentă, uniformitatea

severă a întregii mulțimi de ostași, cu care înaintau, — toate acestea făceau asupra lui Iuda o impresie, ce abia se póte descrie. Dóné obiecte îi legară băgarea de samă în chip deosebit, — mai întâiu vulturul legiunii prime, un chip aurit pus în virful unui mănunchiū lung, în virful căruia se întindeau aripile de-asupra capului pasării. El scia, că acestui vultur, când îl aduceau din turn, i-se prestaū onoruri dumnezeesci.

A față de vultur îi mai lega băgarea de samă ofițerul, cel ce călăria singur în mijlocul colónei. El purta armatură întregă, dar pe cap nu avea coif. De șoldul lui cel stîng atirna o spadă scurtă; în mâna dréptă ținea un toeag, care se înfățișa ca un volum de papir alb. Calul lui în loc de șea purta un covor de purpură; înhămarea calului consta din o zăbală de aur și din un frîu de mătășă galbenă, care în partea de din jos era împodobit cu frânghii late.

Pe când bărbatul acesta era încă de parte, Iuda băgă deja de samă, că singură vederea lui era de ajuns, ca să provoce iritarea furiosă a poporul celui ce-l privia. Ómenii se plecară preste balustrade ori ieșiră cu îndrăznélă în stradă și-l amenințau cu pumnii. Ei îi urmau strigând în urma lui și scuipau spre el, când trecea pe sub punți. Ba femeile aruncau sandalele sale spre el, une oria cu atăta istețime, cât îl și loviră cu ele. Când veni mai aproape, putea înțelege, ce-l strigau ómenii: „Tălhariū! Tiran! Câne de Roman! Jos cu Ismail! Dă-ne pe Ana în apoi!“

Când ofițerul se apropiase de casa lor, Iuda putu vedé, că el față cu purtarea plebei nu observa nepăsarea aceea, carea o afectaū ostașii cei alături cu atăta fală. Fața lui era întunecată și răutăciósă, și privirile, cari le arunca din când în când plebei, erau amenințătore și fioróse așa, că cei mai fricoși și mai îngrijați se mai retrăgeau dinaintea lui cu șfială.

Tinérul audise despre obiceiul, care l-a introdus primul Cesar, ca comandantul spre a însemna dignitatea sa să se înfățișeze în public purtând numai o cunună de dafin în jurul timpelor. De pe acest semn a aflat Iuda, că ofițerul acela era Valeriū Grat, noul procurator al Iudeei.

Iuda compătimia pe Romanul acesta, preste capul căruia se descărca năvala acesta nemeritată a furiei poporului. Când procuratorul sosi la colțul casei, Iuda se plecă tare preste balustradă, pentru ca să-l vadă bine, și într'aceea se răzima cu mâna pe o cărămidă, care începuse deja de mult a se desface din zid, fără ca óre cine să o fie băgat de samă. Apăsarea mâinii a fost destul de tare, ca să desfacă cărămida de tot, și cărămida cădu de pe zid. O spaímă repede cuprinse pe Iuda. El întinse mâna, pentru ca să prindă cărămida în cadere. Mișcarea lui se păru, ca și cum ar fi aruncat cărămida, silința lui a fost zădarnică, ba dimpotrivă el atingând cărămida cu mâna o

aruncă fără de voea sa încă și mai de parte de la zid. El țipă cu glas tare. Ostașii gardei priviră la deal. Asemenea făcu și bărbatul cel puternic, — în aceea-și clipă îl lovi cărămida în cap, și el cădu ca mort de pe cal. . . .

Cohorta se opri. Gardiștii săriră de pe cai și grăbiră a acoperi pe procuratorul cu scuturile sale. Poporul dimpotrivă, care fusese martorul acestei scene și nu se îndoia de loc, că aruncarea cărămidii a fost intenționată, aclama pe tinérul nostru iubind, în vreme ce acesta încă și acum se răzima consternat de balustradă, îngrozit de priveliștea, ce i-se imbia, și cumpénind urmările grozave, cari vor avé, să se descaree asupra capului lui.

Un spirit necurat sbură cu înțelă de necredut de pe coperiș pe coperiș de-a lungul cohortei, cuprinse populațiunea și o răpi cu sine. Ei smulgeau cărămidii din balustrade, puhăviau lutul, din care erau zidite în mare parte crestele caselor, și care era ars de sóre și tare ca pétra, și aruncau cărămidii și lut cu furie órbă asupra legionarilor, cei ce se opriseră în stradă. Se începă acum o luptă sélbatică. Disciplina feresce că mai pe urmă se făcu stăpâna situației. Lupta, macclăritrea, istețimea de o parte, ér de alta desperarea nu au importantă pentru decursul istorisirii nóstre. Să vedem mai bine de urzitorul acestui eveniment!

Palid ca morțea alergă Iuda de la balustradă.

„O Tirzo! Tirzo! Ce va fi de noi?“

Ea nu veduse întimplarea de pe stradă, ei audise numai larma și veduse numai alergarea ómenilor pe coperișele caselor. Se pregătia un lucru grozav, asta o presimția și ea. Dar ea nu-și putea spune, ce va fi lucrul acesta, care-l e cauza, și nu scia, că pe ea și pe iubiții ei îi amenința o primejdie.

„Ce s'a întimplat? Ce vor să însemne toate acestea?“ întrebă ea cuprinsă de spaímă.

„Eū am ucis pe procuratorul roman! Cărămida a cădu pe el!“

Ea îngălbeni, îl cuprinse cu brațul și-l privi sguduită în ochi, dar fără de a zice un cuvint. Frica, ce-l ținea încătușat, o cuprinse și pe ea, și priveliștea asta îi renou forța.

„N'am făcut-o cu intenție, Tirzo! A fost o întimplare órbă!“ zise el mai recules.

„Ce se va întimpla acum?“ întrebă ea.

El privi la tumultul de pe stradă și de pe coperișe, care creștea în fiesce care clipă, și-și reamintia ținuta îngrozitóre și amenințătore a lui Grat. De cum va nu a murit, cari vor fi óre hotaróle răsburării lui? Ér de cum va e mort, atunci la ce vor împinge óre pe legionarii escesele plebei? Pentru a nu fi silit, să dea răspuns la întrebarea ei, el se plecă din nou preste balustradă chiar în clipa, în care Romanii ajutară procuratorului, să încalece din nou.

„El trăsece, Tirzo! El trăsece! Lăudat să fie Dumnezeu părinților noștri!“ Cu bucurie păși el de la balustradă și răspuse la întrebarea ei:

„Nu te teme, Tirzo! Le voi spune, cum a venit tot lucrul, și ei își vor aduce a minte de tatăl nostru și de meritele lui și nu ne vor face nimica.“

El chiar o conducea în chilița de pe coperiș, când acesta se cutremură sub picioarele lor, și bubuitul de grindă și blane, care cădea, se auzi de din jos, și acestel bubuituri îi urmă un strigăt de spaimă și îngrozire din curte. El se opri și ascultă. Strigătul se repeți. Apoi se auzi bubuitul multor pași, o mestecătură de glasuri, strigăte infuriate mestecate cu strigări după ajutoriu, — și apoi țipete de muieri cuprinse de spaimă. Ostașii sparseră porța nordică și erau stăpâni preste casă. Convicția îngrozitoare, că-l urmăresc, că-l cercă, îl cuprinse pe Iuda. Gândul lui cel dintâiu a fost, să cerce a scăpa. Dar în cătrău? Numai aripi ar fi putut, să-l scape. Tirzah, a cărei ochi amortiseră de spaimă și frică, îl prinse mâna.

„Iudo! Ce vor să însemneze acestea?“

El auzi, cum uciseră pe sclavi, — și unde era mamă-sa? Ore glasul ei nu era între glasurile, care le auzia? Cu totă energia voinții, ce i-a mai rămas, zise: „Rămâi aci și mă așteptă. Tirzo! Voi merge în jos și voi vedea, ce se petrece, și apoi voi veni era la tine în sus.“

Glasul lui pe lângă totă silința, ce și-o da, era nesigur. Tirzah se prinse încă și mai tare de el.

Mai tare, mai străbătătoriu răsună glasul mamei lor. Iuda nu întârziă mai mult.

„Vino! Vino! Să mergem în jos!“

Terasa sa galeria de din jos de scară, vermuia de ostășime. Câți va alergau cu spadele scoase în chilii și era a fară. Într'un colț o cetă de femei ingenuchiau îndesuite și cersiau îndurare. De ceea parte o femeie cu haine rupte și cu păr lung, care-i sbura sâlbatic în jurul feței, se lupta cu un bărbat, care trebuia să-și încorde toate puterile, ca să o țină. Strigarea ei întrecea totă larma și ajunsese până sus pe coperiș. Cu câte va sărituri Iuda se afla lângă ea. „Mamă! Mamă!“ strigă el. Femeia își întinse spre el brațele, — înse tocmăi când voi, să-l cuprindă, tocmăi atunci îl prinseră și-l traseră la o parte. Apoi auzi Iuda, cum zise ore cine:

„Acesta e!“

Iuda privi în apoi și vedu — pe Messala.

„Ce? Acesta să fie un ucigaș?“ întrebă un bărbat frumos, îmbrăcat într'o armatură frumoasă și strălucitoare.

„Pe zei!“ replică Messala, neuitând nici acum a se folosi de modul său de a grai a lene. „O nouă filosofie asta! Ce ar zice ore Seneca, dacă ore cine ar susține, că omul trebuie să fie bătrân, pentru ca să potă urî de morțe? Îl aveți în mână, și cea de colo e mamă-sa, și din colo stă soru-sa. Întrégă familia e în mâinile vóstre.“

Îubirea față de mamă-sa și de soru-sa făcu pe Iuda, să-și uite de supărarea sa asupra lui Messala.

„Ajută-le, Messalo! Adu-ți a minte de copilăria noastră! Ajută-le! Eū — Iuda — eū te rog!“

Messala se făcu, că nu-l aude.

„Eū aici nu vè pot fi mai mult de folos,“ zise cătră ostașii. „Colo jos în stradă este distracție mai multă. Jos Eros! Trăescă Marte!“

Cu cuvintele acestea se depărtă. Iuda îl pricepu și în amărăciunea sufletului său se rugă cătră ceriū zicend:

„În ora răsbunării tale, Dómne, mâna mea fie aceea, carea-l lovesce!“

Cu silința estraordinară își făcu cale până la ofițer.

„Domnul meu! Femeia aceea este mama mea. Cruță-o, cruță și pe soru-mea de colo! Dumnezeu e drept, — el îți va răsplăti cu milă pentru milă!“

Omul se păru a fi mișcat.

„Femeile să le duce-ți în turn,“ strigă el, dar să nu le faceți nici un rău! Veți ave, să dați samă de ele!“ Apoi întorcându-se spre aceea, care ținea pe Iuda, zise: „Aduceți funii și-l legați mâinile, apoi îl pogoriți la stradă! El își va lua pedepsa.“

(Va urma.)

Bibliografie.

La tipografia seminarială se află de vânzare:

Îndreptariū

în cauza dărilor directe de stat, pentru oficiile parohiale gr. catolice. Blaș 1896.

Broșura constă din 39 pagine, în cari se dau înviațiunile cele mai bune, cum au să purcedă oficiile parohiale și curatoratele, cum și privații la aruncarea și conserierea dărilor de stat și anume: 1. a dării de case, 2. a dării de câștig, 3. a dării după camete, 4. a dării suplétore generale de venit, 5. a taxei de scutire dela miliție, 6. a dării de arme și de vinat și 7. comisiumile pentru atuncarea dărilor. — Prețul unei broșuri e 8 cr., expedită franco sub fașe II cr.

Legile politico-bisericesci din 1894 și 1895

Împreună cu respectivele ordinațiuni ministeriale, traduse, edate și comentate la ordinul Preaveneratului Consistor mitropolitan de Alba Iulia și Făgăraș. Prețul unui exemplar broșurat e 1 fl. 20 cr. v. a. + pentru porto 10 cr.

Credem, că nu mai e lipsă, ca să atragem atențiunea clerului nostru asupra acestui op. Fără de cartea acésta nici un preot nu pôte, să se acomodeze în deosebitele sale agende, după-ce prin legile politico-bisericesci s'au schimbat toate raporturile de drept privitor la căsătorie. Tocmai de aceea credem, că nu va fi oficiū preotescc, din care să lipsescă acésta carte, în care se află toate cele, de câte are trebuință preotul în urma situațiunii nóne create prin legile aceste.

Cestiu ni

din

dreptul și istoria bisericei romănesci unite, studiū apologetic din incidentului invectiveilor „Gazetei Transilvaniei“ și a dlui Nicolău Densușan asupra Mitropolitului Vancea și a bisericei unite. Partea I. 272 pag. 8°. Prețul 70 cr. — Partea a II-a 400 pag. 8°. Prețul 1 fl. Ambele părți expedate franco 1 fl. 85 cr.

Instituțiunile calvinesci

în biserica romănescă din Ardel,
fazele lor în trecut și valoarea în presente.

Studiū istorico-canonice de Dr. Alexandru Grama. — Opul constă din XVI+476 pag. 8° mare și se pôte procura cu prețul de 3 fl. la Tipografia seminarială în Blaș (Balázsfalva).

Editor și redactor răspundător:

Dr. Victor Szmigelski.

Magazin de lemne de lucru și de foc.

Subscrisul am onóre a aduce la cunoștința On. Public din loc și jur, că érá mi-am restabilit magazinul meu de lemne bine asortat la casa-mi proprie, și servesc pe lângă prețurile cele mai moderate materialul cel mai bun.

Têmplărie.

Primesc tot felul de lucrări de mésar pentru edificiū, pe cum și strane de biserici și mobilieruri de școli, despre cari la cerere servesc cu preliminar.

Entreprise de pompe funebre.

La casuri de morțe recomand aședămintul meu de inmormintare bogat asortat, în care toate obiectele, atât cele mai de rind, cât și cele mai fine se pot căpeta cu prețurile cele mai ieftine. — Sicriuri de metal, ce se închid hermetice, din primele fabrici. — Sicriuri de brad și stejar din lucrătoreamă proprie.

Pe lângă referențe bune se acórdă plătiri în rate.

Rugând On. Public pentru spriginul binevoitor semnez

Blaș (Balázsfalva) 1896.

cu distinsă stimă

Ștefan Oltean

têmplar.

(29) 10—10